

Аналіз глобального світу як цілісної системи включає сукупність взаємопов'язаних проблем (економіка, освіта, культура, національна безпека) і передбачає дотримання як «класичних» принципів економічної науки (принцип пізнаваності світу, принцип розвитку, принцип практичної здійсненності, принцип детермінізму та ін.), так і новітніх, що складають «захисний пояс» глобальної політичної економії, зокрема: принцип «меж зростання», принцип глобальної циклічності, принцип цілісності, принцип секторного аналізу, принцип простору, принципи узагальнення історичної практики людського пізнання як емпіричного базису онтологічних узагальнень і врахування усіх внутрішніх зв'язків і відносин системи.

Отже, глобальна політекономія по-новому трактує практично всі сучасні соціально-економічні процеси та тенденції, зокрема питання глобального відтворення, формування власності, глобального економічного управління; проблеми формування цілісної світової економічної системи на основі глобального поділу праці та кооперації, інтернаціоналізації, транснаціоналізації за одночасного поглиблення асиметрій соціально-економічного розвитку між країнами і регіонами світу, збільшення розриву між центром і периферією світової економіки. Саме глобальна політекономія забезпечує адекватний політекономічний аналіз глобальних соціально-економічних трансформацій, саме її методологія найбільше відповідає сучасності та уможливорює дослідження як процесів суспільного відтворення у глобальній економіці, так і рушійних сил, векторів і перспектив соціально-економічного розвитку країн в умовах глобалізації.

Чуткий А. І.

д.і.н., професор,

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

СВІТОВА ЕКОНОМІЧНА КРИЗА ЯК ПРОЯВ НАРОСТАННЯ ПРОБЛЕМИ БІДНОСТІ У СВІТІ

Світова економічна криза 2008 р. має низку чинників, що варіюються залежно від країни. Проте в цілому серед них можна виділити принциповий чинник, що є властивим для всіх без винятку країн – це проблема бідності, що посилюється з кожною новою економічною кризою і ускладнює подальший поступ.

Бідність як одне з найбільших нещасть набуло апокаліптичного забарвлення ще в Біблії і має філософське звучання. Економічна наука розуміє під ним нестачу засобів для задоволення нагальних життєвих потреб до яких належать: потреба в житлі, їжі та воді, а також в одязі. В новітній період до цього додалися і витрати на медичне обслуговування, транспорт і відпочинок.

Проблема бідності віддавна супроводжує економічний розвиток людства і в XXI ст. набула особливої гостроти. Це викликано, поперше, загальним прискоренням економічного розвитку, що зумовлює загострення всіх проблемних питань. По-друге, людство опинилось перед загрозою вичерпання низки ресурсів. При чому мова йде не лише про невідновлювані поклади сировини (енергоносії, метали і т.п.), що мають особливе значення для всіх видів господарської діяльності; але й про неможливість забезпечити стрімко зростаюче населення світу харчами та якісною питною водою.

Окрім цього, в новітній період спостерігається тенденція до наростання розриву між багатими і бідними країнами. Так само посилюється розрив між багатими і бідними громадянами в межах кожної окремо взятої країни. При цьому якщо раніше ця тенденція характеризувала країни Третього світу, то зараз спостерігається тенденція до зменшення частки середнього класу та зростання розриву в доходах між багатими і бідними громадянами навіть у країнах «золотого мільярду».

Зростання бідності несе значну загрозу для майбутнього людства загалом. Оскільки наростання бідності, точніше – загальної кількості осіб, що належать до бідної частини людства, веде до збільшення чисельності осіб поставлених за межу фізіологічного мінімуму. Тому ця частина людства (до якої сьогодні зараховують до 2/3 людства, а отже вона становить більшість) з однієї сторони не спроможна продуктивно працювати та не несе творчої енергії, а отже нічого не може дати для подальшого економічного розвитку. Також біднота несе приховану загрозу для всіх країн, навіть і заможних. Це викликано тим, що бідні люди, внаслідок доведеності до відчаю, здатна на будь-які дії деструктивного характеру. Отже, вони можуть виступати джерелом постійної дестабілізації у своїх країнах, що призводить до зубожіння населення цих країн загалом. Окрім цього, ці люди є найбільшою часткою нелегальних мігрантів, що прагнуть потрапити до високорозвинених держав (особливо країн ЄС), де вони також утворюють категорію найсхильніших до деструктивних дій осіб.

При цьому, слідуючи до високорозвинених держав, ці бідні мігранти утворюють небезпеку для погіршення криміногенної ситуації у країнах їх транзитного переміщення, зокрема і для України. У цих країнах вони (зазвичай) ухиляються від сплати податків, виступають у ролі організаторів криміногенних груп, ведуть тіньовий бізнес тощо.

Так само збільшення розриву між заможними і бідними країнами посилює конфронтацію між ними, оскільки тенденція до зубожіння одних країн і збагачення інших тільки посилюється. Тож це провокуватиме конфлікти, зокрема і збройні, що становить небезпеку для всіх внаслідок доступності зброї масового враження. Також посилення розриву між багатими і бідними країнами буде неминуче загострювати й інші проблеми, що належать до розряду глобальних. Зокрема – і протистояння на цивілізаційному рівні, оскільки переважна більшість багатих країн належить до західної цивілізації, тоді як бідних – до східної.

Другою складовою проблеми бідності є конфлікт між багатими і бідними в межах кожної окремо взятої держави. Він так само приховує низку загроз, хоча в першу чергу і на рівні окремо взятої держави.

У підсумку потрібно визнати, що і проблема нерівності між країнами, і проблема бідності в межах кожної окремо взятої країни сприяє затягуванню економічних криз і веде до набуття ними хронічного характеру. Так само ця дихотомія уповільнює економічний розвиток людства в цілому (оскільки бідні мають менше можливостей для професійного зростання і мотивації до праці взагалі), а також і прирікає бідні країни на подальше зубожіння внаслідок посилення економічного поступу, що обумовлює посилення їх відставання, а отже і бідності. А це, своєю чергою, буде загострювати й інші проблеми та розхитувати рівновагу в світі. Тож вирішувати проблему бідності, яка становить небезпеку для всіх, потрібно в рамках міжнародних організацій і на світовому рівні.

Список використаних джерел

1. *Де Сото Е.* Загадка капіталу. Чому капіталізм перемагає лише на Заході і ніде більше / Пер. з англ. – К.: Ніка-Центр, 2009.
2. *Гантінгтон С.П.* Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ. – Львів: Кальварія, 2006.
3. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [авт. кол.: Т.А. Балабушевич, В.Д. Баран та ін.]. – Т. 2. – К.: Ніка-Центр, 2011.
4. *Льїн В.В.* Фінансова цивілізація. – К.: Критика, 2007.
5. Історія економічних учень / Ред. Л. Я. Корнійчук. – К.: КНЕУ, 1999.

6. *Маркс Р.* Капітал. – Пер. з нім. – К.: Темпора, 2013.
7. *Пикетти Т.* Капітал в ХХІ веку. – М.: Маргінем Пресс, 2015.
8. *Райнерт Е.С.* Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними. – К.: Темпора, 2014.

Фещенко В.М.

д.е.н., професор

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана» м. Київ

ІДЕЇ УКРАЇНСЬКИХ ЕКОНОМІСТІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

Інтеграція України до європейського та світового економічного простору передбачає глибоке дослідження процесів становлення та еволюції ринкового господарства (інфраструктури, суб'єктів господарювання, регуляторного впливу державних і соціальних інститутів на розвиток підприємництва тощо) та відображення зазначених процесів у працях представників української економічної думки другої половини ХІХ ст.

Подібний ретроспективний аналіз ринкового поступу національної економіки дозволяє більш аргументовано підійти до вивчення актуальних проблем сьогодення, спираючись на досвід їх розв'язання економістами минулих часів і використовуючи їхній аналітичний інструментарій. На важливість використання саме такого підходу при дослідженні еволюції господарської системи вказував видатний економіст ХХ ст. Й. Шумпетер, зауважуючи, що «для економічної теорії значно більшою мірою, ніж наприклад, для фізики, є справедливим положення, що сучасні проблеми, методи і результати наукових досліджень не можуть бути повністю зрозумілими, якщо нам невідомо, як саме економісти дійшли до сучасного напрямку думок»[1, с. 7].

У цьому контексті дисципліни «Історія економічних учень», «Історія економічної думки України» допомагають розкрити економічну теорію у генезисі, показати еволюцію напрямків і шкіл економічної думки, побачити спадкоємність їх розвитку та зв'язок минулого з сучасністю. Історія економічної думки розкриває процес виникнення економічних категорій, виступає солідним підґрунтям для розуміння сучасних економічних теорій, в тому числі і концепцій становлення ринкового господарства в Україні.